

■ ■ ■ Nedleggelse av ulønnsomme bedrifter er et viktig prinsipp i norsk økonomisk politikk. Regjeringen følger prinsippet i tilfellet Rec, men lar det vike i fiskeindustrien, skriver forskerne **Edgar Henriksen, Petter Holm og Bjørn-Petter Finstad.**

Aker i nordavind

INNLEGG Fiskeri

Dumping av fisk og brutte landingsforpliktelser. Aker er i vinden. Fiskeri som næringsvirksomhet er blitt en tilskuersport, og uregelmessigheter gir store avisoverskrifter. Når filetmaskinene står stille i nordnorske kystbygger, er politikerne raskt på banen. Når forventninger om at fiskeriselskapene skal ta samfunnsansvar ikke oppfylles, er fordømmelsen hard.

Da Røkke gjorde sitt inntog i nordnorsk fiskerinæring i 2002, ble han ønsket varmt velkommen. Aker fremstod som det eneste realistiske alternativet for å sikre industriell fiskeforedling i nord og skulle lykkes der Nestlé-Findus, Finotro, Aarsæther, Westfish og Arctic Sea hadde feilet.

Men for konsernet har ikke filetproduksjonen vært noen stor økonomisk suksess, og selskapet ønsket derfor å strukturere virksomheten. Imidlertid er Akers plan om å flytte filetproduksjon fra Hammerfest til Båtsfjord så politisk betent at den er lagt på is.

Fiskeriministeren har i stedet annonsert at ordningen med leveringsplikt for trålerne skal skjerpes. Foreldede virkemidler – forlatt fordi de ikke kunne forenes med krav til lønnsomhet – hentes dermed frem igjen.

Tap av arbeidsplasser og fare for fraflytting er gode grunner til at lokale politikere engasjerer seg. Samtidig er nedleggelse av ulønnsomme bedrifter en nødvendig del av samfunnsutviklingen og et viktig prinsipp i norsk økonomisk politikk –

77 I dag er det ti filetbedrifter, med færre arbeidere enn dem som mistet jobben da Rec ble nedlagt, flertallet utlendinger

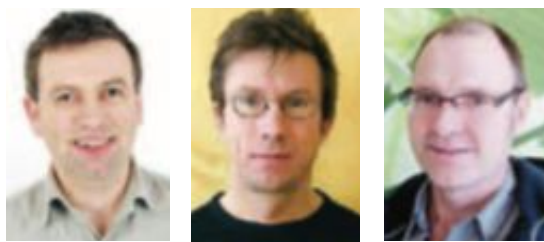
arbeidsstyrken må overføres fra ulønnsom til lønnsom produksjon.

Det sterke lokale engasjement for fiskeindustrien er lett å forstå. Det spesielle er at dette hensynet vinner frem helt inn i regjeringen, som stiller andre krav til eiere av filetindustri enn til øvrig industri.

Da Rec nylig la ned virksom-

■ HELT? Kjell Inge Røkke mottok applaus da han gjorde sitt inntog i nordnorsk fiskerinæring i 2002. Foto: Rune Stoltz Bertinussen, VG/NTB Scanpix

ARTIKKELFORFATTERNE. Edgar Henriksen (fra venstre), Petter Holm og Bjørn-Petter Finstad.

heten i Glomfjord og på Herøya, førte det til protester og krav om statlig overtagelse. Men regjeringens holdning var at den ikke kunne legge seg opp i eiernes disposisjoner.

I filetindustrien gjelder andre prinsipper. Grunnene til unntaksregimet er å finne i forhistorien til etableringen av filetproduksjon i Nord-Norge. Som en del av etterkrigstidas moderniseringspolitikk skulle trålerdrift og industriell produksjon løfte landsdelen. Tørrfisk og klippfisk var passé. Staten tok ansvar og tilrettela og subsidierte en storstilt kapasitetsoppbygging.

Moderniseringsprosjektet vakte kritikk, men ble gjennomført.

I arbeidet for å komme motstanden i møte, skjedde en målforskyvning, der hensynet til lokalsamfunn og sysselsetting fikk forrang. Filetsektorens samfunnsbærende rolle, uttrykt

ved trålerne leveringsforpliktelser og filetbedriftenes bearbeidingsplikt, ble viktigere enn lønnsom produksjon.

På 1970-tallet nådde filetindustri sitt høydepunkt. Da utgjorde fryst torskfilet over halve eksportverdien av norsk torsk, og den kom fra cirka 100 bedrifter. I dag er det ti filetbedrifter tilbake, som samlet sysselsetter færre arbeidere enn dem som mistet jobben da Rec ble nedlagt.

Flertallet er utlendinger, mange av dem hyret inn av bemanningsbyråer.

Nedbyggingen gjenspeiler de omfattende endringene i global sjømatindustri siden 1990-tallet og det særnorske kostnadsnivået. Norge har samtidig gitt avkall på virkemidlene som ble tatt i bruk ved oppbyggingen av filetindustrien. Selv om tapet av arbeidsplasser langs kysten er tungt å bære, representerer det også en mulighet til å få bukt med overkapasitet og foreta nødvendige strukturendringer. Med ambisjonen om at Norge skal bli verdens fremste sjømatnasjon kunne en tro at dette alle-

rede hadde fått gjennomslag.

Men slik kontroversen om trålerne leveringsforpliktelser viser, er det en lang vei dit. Ropet om statlige intervensjoner vedlikeholder et mønster av statsavhengighet og svake lønnsomhetskrav, og fanger de involverte i en prosess som reproducerer gjentakende kriser.

Svak lønnsomhet i filetproduksjonen er og har vært kjernen i problemet. Stridsteinet er de industrieide trålerne, deres plikt til å levere og industriens aktivitetsplikt. De fiskeriede trålerne får på sin side tilpasse seg og kan konkurrere med petroleumsnæringen om nøkkelpersonell. Samtidig tviholdes det på forestillingen om filetsektorens rolle som samfunnsbærer. Imidlertid mangler det bedriftsøkonomiske fundamentet.

Røkke har gått fra å være redningsmann til å bli skyteskive i fiskerisektoren – og i debatten gjenopplives det gamle nordnorske fiendebildet av en grådig tråler og storkapitalist. Men i Tromsø kan han fortsatt bli helt, når Aker-konsernet snart etablerer seg med flere hundre nye petroleumsarbeidsplasser.

■ Edgar Henriksen, forsker ved Nofima, Petter Holm, professor ved Norges fiskerihøgskole/UiT, forsker ved Nofima, og Bjørn-Petter Finstad, førsteamanuensis ved Norges fiskerihøgskole/UiT.

FLERE INNLEGG Side 44 – 45

Gjestekommentar Pengeflomfare

Herleif Håvik

Innlegg Forspilte muligheten

Torgeir Bruun Wyller

Toll, fisk – og regjeringsskifte?

Viggo Jan Olsen

Nærsynt om sykehus

Lars H. Vorland